

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. המודר הנאה מחבירו ... ופורע את חובו.....1
- ב. ומחזיר לו אבידתו ובמקום שנוטלין שכר תפול הנאה להקדש ... מצוה קעבד.....2
- ג. פורע לו את חובו הא קמשתרשי ליה ... דאמר איבד את מעותיו.....2
- ד. מי שמט והניה בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יורשים והבנות נזונות ובנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים.....4
- ה. טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן חייב.....5
- ו. מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך שמן קטעין ליה קנקנים לא קטעין ליה עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך שמן וקנקנים קטעין ליה ... עשרה כדי שמן יש לי אצלך ... אין בלשון הזה לשון קנקנים.....6

דף קח.

א. המודר הנאה מחבירו ... ופורע את חובו

המודר¹ הנאה מחבירו יכול המודר לפרוע חובו עבורו², שלא מדעתו³, ואפילו אין כוונתו שהנאסר יחזור וישלם לו אלא נתנו לו במתנה, ואפילו היה לו משכון ביד המלוה ופרע זה בשבילו ונטל המשכון מן המלוה צריך להחזירו ללוה הנאסר ואיבד הפורע את מעותיו, אף על גב שמונע ממנו התביעה של המלוה שלא יתבענו עוד, אין זה נקרא הנאה שיש בה ממש⁴ אלא הנאה של דברים, כיון שאומרים אנו שהיה זה יכול לפייסו בדברים⁵ עד שיפטרנו מכל וכל⁶.

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רכא ב

² שאע"פ שעל ידי זה מפטר הוא מחובו מכל מקום לא הוה אלא גרמא בעלמא הואיל שאינו מחויב לחזור לשלם לו. ט"ז שם ה

³ ש"ך שם ו מהר"ן מובא בב"י ריו

⁴ ט"ז שם ו

⁵ והב"ח פסק בר"ח ור"ת והרא"ש וטור דאסור לפרוע חובו כשהוא בשטר או משכון כיון שהוא חוב ברור דלא אמר חנן אלא במזונות אשתו ובניו וכיוצא בו בחוב בע"פ וכן נראה דעת הסמ"ע בח"מ ר"ס קכ"ח ס"ק ג', וכתב עוד הב"ח מיהו כשהחוב הוא שלא יכוף אותו לפרוע אלא לבשירצה הלוה יפרענו מדעתו אפילו היה לו ש"ח או משכון יכול לפרוע במודר ונראה דבמשכון דומיא דשטר מיירי שיכול לפרוע בעדו ויחזיק המשכון לעצמו ולא יתנו ללוה דנהי שהתנה שלא יכוף אותו לפרוע מכל מקום אינו חייב להחזיר לו משכנו בחנם אלא אם התנה כן או במודר צריך המודר לפרוע להחזיר ללוה בחנם וק"ל. ש"ך שם ו

⁶ אפי' היה המלוה דוחקו לפרוע אמרינן דהיה הלוה מפייסו ומוחל לו כך. ש"ך שם ז

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ב. ומחזיר לו אבידתו ובמקום שנוטלין שכר תפול הנאה להקדש ... מצוה קעביר

המודר⁷ הנאה מחבירו, בין כשנכסי בעל האבירה אסורים על המוצא, ובין כשנכסי המוצא אסורים על בעל האבירה, חייב להחזיר⁸ האבירה, כיוון שעושה בכך מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו⁹.

ובמקום שנוטלין שכר על השבת אבירה, אם נכסי בעל האבירה אסורים על המוצא, אסור לו לקבל השכר, אלא מחזיר לו בחנם, ואם אינו רוצה להחזיר בחנם, וכן כשבעל אבירה אינו רוצה לקבל השכר, יפול להקדש¹⁰, ואם נכסי המוצא אסורים על בעל האבירה, אינו רשאי להחזיר לו בחנם. ואם המחזיר אינו רוצה לקבל השכר, יפול להקדש¹¹. היו שניהם אסורים זה על זה, חייב בעל אבירה לשלם השכר, אלא שאין המחזיר רשאי לקבלו, ולכן יפול השכר להקדש. ונראה שבזמננו יכול ליתן לצדקה לעניים או לביהכנ"ס¹².

ג. פורע לו את חובו הא קמשתרשי ליה ... דאמר איבד את מעותיו

⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד שם ג

⁸ אף על פי שנהנה המחזיר מפרוטה דרב יוסף, דהיינו שבשעה שעוסק בהשבת אבירה פטור ליתן ריפתא לעניא דעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת: מ"ז ביו"ד שם יד, ועי' עצי לבונה שם

⁹ וכתב בחידושי רעק"א שם שאף זקן ואינו לפי כבודו שפטור מן הדין, כשמחזיר מצוה קעביר.. ובגליון מהרש"א ביו"ד שם מסתפק בשיש אחר להחזיר אם מותר למודר הנאה להחזיר. ויש להסתפק כשמחזיר לאחר יאוש משום לפנים משורת הדין, אם שייך לומר מצוה קעביר, או אינו אלא כמתנה, ומסברא נראה דמצוה קעביר, וכ"ש לדעת הפוסקים שכופין על לפנים משוה"ד. פתחי חושן חלק ב פרק א הערה נ

¹⁰ מ"ז וש"ך שם יז.

¹¹ ש"ך שם

¹² פתחי חושן שם הערה נד

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

הפורע חובו¹³ של חבירו שלא מדעת הלוה, יש אומרים שאין הלוה חייב לשלם לו מה שפרע עבורו¹⁴, אפילו היה חוב בשטר¹⁵ או במשכון¹⁶ ומסר לו המלוה המשכון¹⁷, ואפילו היה המלוה דוחקו לפרוע, שיכול הלוה לומר הייתי יכול לפייס את המלוה שימחול לי¹⁸, או שאחרים היו פורעים בשבילי. ויש חולקים¹⁹.

אם פרע בפניו אפשר שחייב לשלם²⁰. וכל שיש גלוי דעת שניחא ליה בפרעון ולא בפיוס, חייב לשלם²¹, ולפיכך פלוני שביקש מראובן שילווה לו מנה ויפרע עבורו, ושמע אחר והלך ופרע, שחייב לשלם לו. אולם אין המלוה חייב לקבל פרעון מיד אחר שאינו שלוחו של לוח²²,

¹³ שו"ע ונו"כ חו"מ קבח א

¹⁴ אף על פי שלא זיכה הפורע מעות ללוה, ולבאורה צריך טעם איך נפטר הלוה בכך, ודוחק לומר שהמלוה בקבלת המעות זוכה עבור הלוה ונמצא נפרע חובו ממעות הלוה, והיה נראה שמדין מחילה הוא, והרי זה כאילו התנה הפורע עם המלוה שע"מ כן נותן לו כדי שימחול ללוה, ועי' שו"ת עונג יום טוב סימן פז, ומשמע מדבריו שמשוה פורע חובו למביא קרבנותיו, וא"כ אי אפשר לומר מדין מחילה, וצריך לומר שהפורע נעשה שלוחו של לוח שלא מדעתו מדין זכיה. פתחי חושן חלק א פרק ה ח הערה צא ומיירי שלא הקנה לו השטר כדין, דאל"כ הרי חייב לפרוע לו כדין קונה שט"ח.

¹⁵ עיין בערך ש"י שם כתב שתלוי בכוונת הפורע, שאם נתכוין לשם מקח וממכר, אם אינו קונה החוב שיוכל לתבוע מן הלוה, הרי זה מקח טעות, וצריך המלוה להחזיר לו הדמים שקיבל, אבל אם נתכוין לטובת הלוה, או לטובת המלוה שהיה נדחק למעות, מיד כשפרע לו נסתלק המלוה ונפטר הלוה, עיין שם, ועי' לעיל, ועי' ברית יהודה פרק טו.

¹⁷ כתב בקצה"ח סימן קבח סק"א דהיינו דוקא כשלא הקנה לו המשכון בתורת קנין, אלא שלאחר שפרע מסר לו המשכון, שמיד כשפרע נתבטל שעבוד המשכון כיון שנפטר הלוה מחיובו, אבל אם הקנה לו המשכון קודם שפרע ה"ז כמכירה וזכה הפורע במשכון במסירה להוד וחייב הלוה לפרוע לו. ובערוה"ש כתב שאפילו לא הקנה לו, אלא אמר לו קודם פרעון שיחזיק במשכון עד שיפרע לו. ועי' בש"ך ובאחרונים מ"ש לחלק בין פורע חוב של חבירו לבין מכירת חוב, ועי' שו"ת מהרימ"ץ סימן ריט בתשובה השלישית.

¹⁸ והסכים הרמ"א לדעה זו, ואף על פי שהצילו מצער, לא מצינו שיהא חייב לשלם עבור הצלה מצער, וה"ז כמבירה ארי מנכסי חבירו.

¹⁹ טור בשם ר"ת והרא"ש וברמ"א שם כתב שהעיקר בדעה ראדונה, עי' סמ"ע שם סק"ג שכתב להלכה בדעת החולקים שהביא הרמ"א, שבהוב הלואה שמוטל עליו לפרוע, לעולם אינו יכול לומר מפייס הייתי, וכתב בערוה"ש שאם לפי האומדנא היה מפייסו לפרוע מעט מעט, א"צ לשלם לזה רק כפי שהיה מתפשר עם המלוה, והש"ך האריך להוכיח שדעת רוב הפוסקים בדעת השו"ע, אמנם כשהיה לו משכון ונמלו מיד המלוה, כתב הש"ך דהוי ספיא דדינא, וגם כשהמלוה דוחקו כתב הש"ך סק"ג שאין זה מוסכם שהלוה פטור, ועכ"פ מספיא דדינא לא יצא, ובערוה"ש כתב שאם הלוה במצב טוב לא מסתבר שהיה המלוה מתפייס למחול לו. ועי' שו"ת כת"ס חו"מ סימן יח שהאריך בזה ודן שם גם באופן שהיה גובה מן הלוה, אם גובה מן היורשים.

²⁰ בכנה"ג בשם הרשד"ם

²¹ בשו"ת דברי חיים ח"ב חו"מ סימן יא

²² דברי הריב"ש סימן קצז

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אולם בכל מקרה אין יכול הפורע לתבוע מן המלוה שיחזיר לו מעותיו²³, ואין המלוה יכול להחזירו לו, גם אם רוצה, שמכיון שזיכה המעות למלוה עבור הלוח, אינו יכול לחזור, ואסור למלוה להחזיר השטר לזה שפרע, כיון שמיד נמחל שעבודו²⁴.

הפורע לאומן שכר תיקון כלי של חבירו, ומסר לו האומן הכלי, חייב להחזיר הכלי בחנם לבעליו²⁵.

וכל זה²⁶ כשפרע משל עצמו, אבל אם היו בידיו מעותיו של לוח ופרע בהם חובו, מה שעשה עשו ואינו חייב להחזיר ללוח²⁷, ועי' באחרונים שם. ועי' פרק יד בדין ערב שפרע מבלי שצוה לו הלוח. ובאולם המשפט מדייק מדברי הרא"ש בתשובה, שאף כשהיה בידו משלו אינו חייב אלא כשהמלוה תבעו ולא כשנתן לו בלא תביעה, ובפרט לדעת הש"ך בשם ש"ג שבלא תביעה פטור הלוח מלשלם.

דף קח:

ד. מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יורשים והבנות נזונות ובנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים

כבר התבאר לעיל דף מג. שבירושה הזכרים קודמים לנקבות, וכשיש בנים הם יורשים ולא הבנות, אולם חייבים לזון את הבנות עד שיבגרו או עד שיתארסו מנכסי הירושה, ובכלל המזונות נכללו כסות ומדור, אולם לא הנדוניא²⁸.

²³ בדברי נאונים כלל סב סימן יח כתב בשם בני חיי שמסתפק. אך בשם בני אהרן סימן מ כתב פשוט שאינו יכול.

²⁴ הבני אהרן שם מסתפק שרוצה המלוה להחזיר לו מרצונו ולחזור ולתבוע מן הלוח, שאם מדין זכיה הוא, הרי זכה הלוח ונפטר מחיובו, ושוב אינו חייב עוד למלוה. אך שו"ת זרע יעקב פשיטא ליה שאינו יכול.

²⁵ בערך ש"י בשם הריטב"א ריש פרק אין בין המודר, ואף למ"ד אומן קונה בשבת כלי אפשר דעדיף ממשכון, וא"כ כשפרע לו ומסר לו הכלי קונה המשלם את הכלי לשכרו, ומ"מ לסברת הנה"מ בסימן שו שגם דין אומן קונה בשבת כלי הוא מדין משכון, אין לחלק בזה.

²⁶ רמ"א שם בשם י"א

²⁷ דדוקא כשבא זה הפורע לגבות ולהוציא מצי למימר מפייסינא הוינא ליה, ואפילו פדה משכון מיד זה שפרע לו, מחשב זה הפורע מוציא, משא"כ כשיש בידו משל הלוח דמצי למימר אי לא הייתי משלם לו היו הב"ד שולחין לי ליפרע לו ממה שיש בידי מדר' נתן, וכ"ש אם היו מעותיו בידו, א"כ מה הזקתי לך כשנתתי לו מעצמי. סמ"ע שם ה

²⁸ ח"מ אבהע"ז זה כב ב"ש שם כתב הב"ש כ לדעת רשב"ם אף הלוושים וצורך נשואין הוא בכלל ומיהו דלא הוי נכסים מועטים משום צרכי נשואין, ולשיטת התוס' אף מלוושים אינם בכלל, והרשב"א בתשובתו סוף סי' קי"ד כתב מסתברא דבתנאי ב"ד מלוושים הם בכלל מזונות כמו גבי אלמנה.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ולפיכך מי שמת²⁹ והניח בנים ובנות, אם הנכסים הם מרובים דהיינו שיש בהם בכדי שיוזנו הבנים³⁰ והבנות עד שיבגרו הבנות³¹, ירשו הבנים כל הנכסים, כלומר שישארו הנכסים בחזקתן והם יפרנסו אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארסו. ואין מחייבין הבנים להפריש חלק הבנות עד שיבגרו, וגם אין מחייבין אותם לצמצם במזונות אלא אם ירצו ירבו במזונות. ומכל מקום אם בית דין רואין שמכלין הממון ואין משגיחין בישוב העולם, חייבין בית דין להשגיח בתקון הבנות ולהפריש להן חלקן הואיל והן מרובין.

אבל אם אין בנכסים כדי שיוזנו אלו ואלו עד שיבגרו הבנות, אז נקראים מועטים ומפרישין מהן חלק הבנות עד שיבגרו, ונותנין הנכסים ביד ב"ד או אפטרופוס שלהם³² לצורך הבנות³³ והשאר נותנים לבנים.

ואם אין שם אלא כדי מזון עד שיבגרו הבנות בלבד, נותנים לבנות³⁴ לזון אותן עד שיבגרו או עד שיתארסו, והבנים אפילו קטנים³⁵ ישאלו על הפתחים.

יש אומרים³⁶ שאפילו בנכסים מרובין אסור להבנים למכור כל או רוב נחלתן³⁷, שמא יעטרבו הבנות יותר אם לא לפדיון שבויים וכיוצא בזה, אבל בנכסים מועטים אפילו באופן זה אסור.

ה. טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן חייב

²⁹ שו"ע ונו"כ שם קיב יא

³⁰ עיין בית מאיר שהסתפק כי לפום ריהטא נראה דשעור זה לא שייך אלא היכי דהבנים נמי קטנים וצריכים לזיון משל אביהם אבל אם הם כבר גדולים וסמוכים על שולחן עצמם אין לשער בצורכי הבנים מידי וכן מסתביר דבשלמא אם נמי צריכים יש טעם לשעור זה דלהכי במרובים לא חיישינן להוציא מן הבנים מדמספיק לכולם אבל במועטים עבדו תקנה להבנות שלא יכלו מזונות הבנות אבל באינם צריכים תו ליכא למיחש וי"ל דתמיד דין מרובים להם ומזונם מתחת ידי אחיהם או דילמא לא פלוגו חכמים בתקנתם כדמשמע קצת סתימת הפוסקים ותמיד משערינן כמו אלו היו נמי צריכים לזיון משל אביהם.

³¹ כתב הרשד"ם ח"א סי' רמ"ב שיעור זה משערינן בנכסים עצמם מונחים בקופסא ולא עם מה שאפשר להרויח עמהם ע"ש. באר היטב שם יג

³² ויכולין הורשים לומר לאפטרופוס או לב"ד שיתן הנכסים קרוב לשכר ורחוק להפסד כדי שיהיה להם לירש בלבד שלא ימשך נזק לבנות רשד"ם ח"א סי' רמ"ב. באר היטב שם יד

³³ ח"מ שם כב וב"ש כא

³⁴ שהרי גם הם ראויות לירש כשאין בנים.

³⁵ אפילו הניזונים משל אב בחיי האב הר"ם מטראני ח"א סי' רע"ז. באר היטב שם טו

³⁶ רמ"א שם

³⁷ נראה דהיינו כל הנכס או רובן שלא ישאר לבנו/ מזונו/ עד שיבגרו אבל אם ישאר לבנו/ כדי שעבודן למה לא ימכרו לכתחלה הא כבר פסק דאין מחייבים הבנים לצמצם במזונם, ולדבר מצוה אפילו כל הנכסים מותר למכור מאחר דהנכסים ברשותן אעפ"י שלא יהיה לבנות ממה לזיון לא עדיפי מהבנים בנכסים מרובים. ח"מ שם כג

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

התובע את³⁸ חבירו שני דברים, כגון חטין ושעורין והודה לו באחד מהן, הרי זו הודאה ממין הטענה וחייב לתת לו מה שהודה לו ונשבע שבועת התורה³⁹ של מודה במקצת על השאר, שהרי הודה לו מקצת טענתו.

אבל אם תבעו חטין והודה לו בשעורין אינו ממין הטענה, ונחלקו הפוסקים האם פטור לגמרי והאם פטור מדין מחילה, או הודאת בעל דין ואין כאן מקומו להאריך, ויתבאר בעזרי"ת במסכת ב"ק דף לה:

**ו. מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורד שמן קטעין ליה קנקנים
לא קטעין ליה עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך שמן
וקנקנים קטעין ליה ... עשרה כדי שמן יש לי אצלך ...
אין בלשון הזה לשון קנקנים**

טענו⁴⁰ מלא עשר כדים שמן יש לי בידך, והשיב לו אין לך בידי אלא עשרה כדים בלא שמן, הרי זה פטור, שזה הלשון מן התביעה משמע שאינו תובעו אלא שמן לבדו כל כך הממלא עשר כדים, שהרי הזכיר מלא ברישא, והרי זה כאילו אמר עשר מדות של שמן יש לי בידך, ולא הזכיר כדים אלא לידע כמה סך שמן יש לו בידו⁴¹, וזה הודה לו בחרסים. וי"א⁴² שגם כשטוען כך הרי תובעו שניהם אולם אם יאמר עשרה כדי שמן יש לי בבורד שם כונתו רק לשמן ואין הכדים אלא להורות על כמות השמן שתובע.

עשר כדים שמן יש לי בידך, או שאומר לו עשר כדים מלאים שמן יש לי בידך, והשיב אין לך בידי אלא עשר כדים ריקנים, או שהשיב אין לך בידי אלא שמן הממלא עשר כדים, הרי זה חייב שבועת התורה, שזה טענו שניהם הכדים והשמן⁴³ וזה הודה לו באחד מהם.

³⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ פח יב

³⁹ סמ"ע שם כא

⁴⁰ שו"ע ונו"כ שם יח וכדעת הרמב"ם שמחלק בין אמר מלא ולא אמר

⁴¹ סמ"ע שם לב

⁴² בש"ך ס"ק לו הוכיח שכך עיקר וכך דעת הרי"ף רבינו האי ור"י

⁴³ שכשאומר י' כדים מלאים שמן, משמעות לשונו הוא דתבעו הכדים וגם במה שהיה בו ומלאים דהיינו שמן, וכן כשלא הזכיר לשון מלא לא בתחילה ולא בסוף, אמרינן נמי דדעתו היתה לתובעו שניהם. סמ"ע שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אבל⁴⁴ אם טענו עשר כדי⁴⁵ שמן יש לי בידך, אין בזה הלשון שטוענו אלא הכדים בלא שמן, ואם הודה לו בשמן לא הוי ממין הטענה ופטור.

⁴⁴ רמ"א שם

⁴⁵ כיון שהזכיר בלא מ"ם כלומר לא אמר כדים שמן הרי כוהתו שיש עשרה כדי שמן כלומר כדים שאפשר לאחסן בתוכם שמן אהל לא שיש שמן בתוכם ועיי"ן סמ"ע שעשה מזה מחלוקת הטור והרמב"ם אך באורים מא כתב שאין מוכח ברמב"ם שחולק על כך